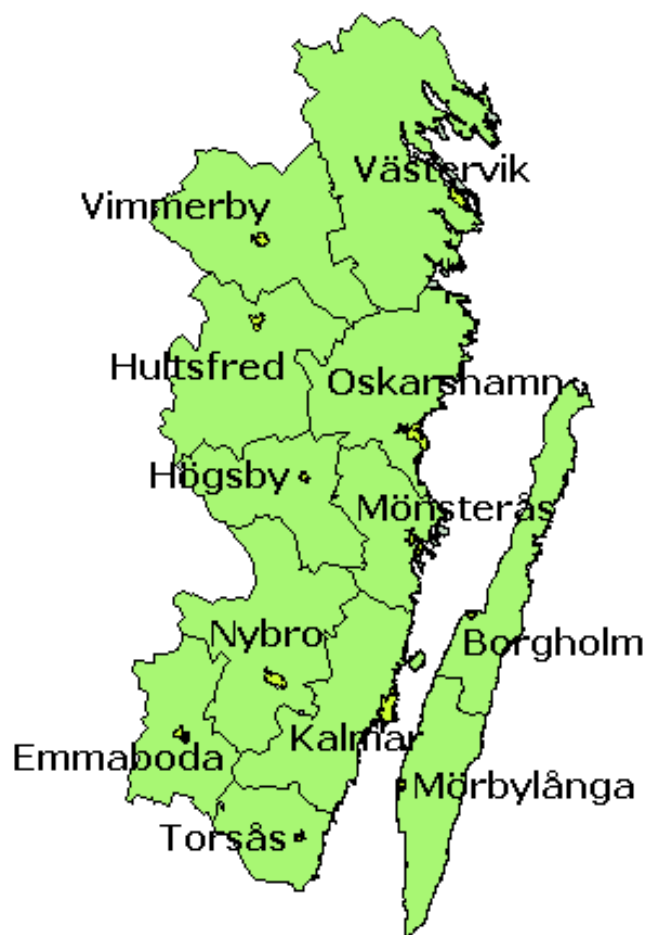

LÄNSSTYRELSEN KALMAR LÄN INFORMERAR

Årsrapport 2002 Socialtjänsten i Kalmar län

Årsrapport 2002 Socialtjänsten i Kalmar län

Meddelande 2003:07

ISSN 0348-8748

ISRN LSTY-H-M—2003/07 --SE

Utgiven av: Länsstyrelsen Kalmar län,
Ansvarig enhet: Rättsenheten
Författare: Lars-Erik Andervad, Cristina
Johnsson, Kennert Jonsson, Stig
Lindahl och Anita Melin
Tryckt hos: Länsstyrelsens tryckeri
Upplaga: 150 ex

SAMMANFATTNING

Årsrapporten för Kalmar län grundar sig på verksamhetstillsyn inom olika sakområden, enskilda tillsynsärenden, samtal och reflektioner i samband med kommunbesök, temadagar, konferenser, seminarier, möte med FoUrådet i länet, kontakter med enskilda och brukarorganisationer andra myndigheter samt förtroendevalda och tjänstemän. Årsrapporten ger en bild av vad Länsstyrelsen som tillsynsmyndighet sett av verkligheten och speglar således en begränsad del av socialtjänsten.

I dialog med socialtjänstens företrädare har Länsstyrelsen mött engagerad och kunnig personal, liksom förtroendevalda som trots begränsade resurser har ambitioner att åstadkomma förbättringar för klienter och brukare.

Kalmar län har sedan 1998 en forsknings och utvecklingsenhet Fokus, som under 2002 på ett mycket aktivt och positivt sätt bidragit till utveckling och kompetens inom socialtjänstens olika områden. Fokus har på uppdrag av Länsstyrelsen genomfört en kvalitativ utvärdering ”Projekt för kvalitetsutveckling i socialt arbete” av två projekt, som erhållit medel från Länsstyrelsen. Dels har Fokus utvärderat projektet ”Ungdom i fokus” i Hultsfreds kommun dels projektet SoKrAmi, som är ett samarbets- och rehabiliteringsprojekt mellan socialtjänst, kriminalvård och arbetsförmedling i Kalmar kommun.

Fokus har tillsammans med kommunerna byggt upp gemensamma ”mötesplatser” som en av de viktigaste infrastrukturen i det gemensamma utvecklingsarbetet för länets socialarbetare. Mötesplatser finns bl a för arbete med ekonomiskt bistånd, missbrukarvård, barn och familj. På dessa träffar (tre – fyra gånger per år) initieras och planeras olika utvecklingsinsatser.

Flera kommuner i Kalmar län har under 2002 haft svårt för att behålla och rekrytera kompetent personal. För att möta detta har Högskolan i Kalmar startat en beteendevetenskaplig utbildning på 120 poäng. Utbildning kommer förhoppningsvis att så småningom leda till att Högskolan i Kalmar får examinationsrätt för socionomer. För att detta skall bli möjligt krävs mer forskarkompetens. Arbete med finansiering av en professorstjänst pågår.

Positiva tendenser

Länsstyrelsen har under året granskat klagomåls- och avvikelshantering inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Av länets 12 kommuner har fem fastställt rutiner för klagomålshantering. Rutiner för avvikelshantering finns i två. I samtliga kommuner pågår arbete för att skapa säkra rutiner fastställda av politisk nämnd.

För våldsutsatta kvinnor med barn har Fokus under året startat projektet ”Våld inom familjen – barnets trauma”. Syftet med detta projekt är att generera kunskap och lärande om hur socialtjänsten bättre skall kunna möta våldsutsatta kvinnor och samverka med länets kvinnojourer.

I södra Kalmar län har sex kommuner i samverkan med Landstinget och på initiativ av kurator på länssjukhusets akutmottagning, inlett ett samarbete med syfte att erbjuda våldsutsatta kvinnor och deras barn stöd genom gruppverksamhet.

Nio av länets 12 kommuner har under 2002 med stöd av statsbidrag inlett ett aktivt arbete för att förebygga missbruk av alkohol och motverka användning av narkotika. Detta arbete kan enligt Länsstyrelsens uppfattning utvecklas mer. Kalmar kommun har genom sitt alkohol- och drogförebyggande arbete på ett förtjänstfullt sätt visat på metoder i bred samverkan.

Länets kommuner har med stöd av statsbidrag utvecklat verksamhet med Personliga Ombud. Arbete med implementering, utbildning av ombud och ledningsgrupper mm har genomförts i samverkan med en länsgrupp där samtliga kommuner är representerade. Utvärdering av verksamheten har påbörjats i samverkan med bl.a. Fokus och Socialstyrelsen.

Vad gäller enskild verksamhet för personer med psykiska funktionshinder har Länsstyrelsens tillsyn och uppföljning visat att brister vad gäller målsättning och vårdinnehåll till stora delar avhjälpes.

Inom äldreomsorgen i Kalmar län pågår utvecklingsarbete med stöd av Fokus inom flera olika områden bl.a. rättsäkerhet och kvalitet i handläggning och dokumentation. Vid Länsstyrelsens aktgranskning har framkommit att Kalmar kommun är ett gott exempel på hur rättsäkerheten beaktas vid ansökan, utredning och överklagning.

Ett annat exempel på en god utveckling av äldreomsorgen i länet är Allaktivitetshuset Loket i Emmaboda kommun. Där kan människor mötas och ta initiativ till aktiviteter eller delta i det utbud som finns.

Negativa tendenser

Äldreomsorgen i Kalmar län präglas av oro för hur kommunerna ska få resurserna att räckas till de äldres behov, men också av ett stort engagemang från brukarorganisationer, anhöriga och personal.

Ett problem i länet är den gränsdragningsproblematik som finns mellan Landstingets verksamhet visavi kommunerna i länet. Sjukvårdens korta vårdtider inom slutenvården medför att äldre personer återkommer till sin bostad eller det särskilda boendet allt tidigare efter sjukhusvistelse, och har därmed behov av omfattande sjukvårdande insatser i sin bostad.

Länsstyrelsens verksamhetstillsyn av 10 enskilda HvB för barn, barn/föräldrar och ungdom visar att flera mindre hem saknar tydligt kvalitetsutvecklingsarbete. Tillsynen visar också att flera hem i strid med gällande regler skriver in barn och unga innan socialnämnden inkommit med sin utredning.

Tillsynen i enskilda barnvårdsärenden visar brister vad gäller handläggning och dokumentation. Vissa utredningar har tagit längre tid än fyra månader att verkställa.

Insatserna för "tunga" missbrukare med dubbeldiagnoser behöver utvecklas mer i flera kommuner. Kontakten med enskilda visar att denna grupp klienter har svårt att få sina behov av vård, omsorg och boende tillgodosedda. Utbudet av möjliga insatser är, särskilt i mindre kommuner, litet. En samverkan mellan kommunerna är nödvändig för att få bättre kvalitet i öppenvårdsinsatser för missbrukare.

LSS-insatser för personer med psykiska funktionshinder förekommer förhållandevis sparsamt i länet. Förhoppningsvis kommer verksamheten med personligt ombud att medföra att fler personer med psykiska funktionshinder får sina behov av LSS-insatser tillgodosedda.

INDIVID- OCH FAMILJEOMSORG

Övergripande uppdrag enligt regleringsbrev

Mål för politikområdet socialtjänst är att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för ekonomiskt och socialt utsatta personer samt stärka skyddet för utsatta barn.

Tillsynen skall bidra till att socialtjänstens arbete bedrivs målinriktat, lagenligt och med god kvalitet. Regeringens rättvisemål om en halvering av antalet socialbidragstagare, effekter av lagändringar, barnperspektivet samt positiva iakttagelser och brister skall uppmärksammas.

Ekonomiskt bistånd

Prioriteringar och insatser

Kvalitetsutvecklingen inom länets IFO-verksamheter har tillsynats vad gäller klagomåls- och avvikelshantering. Uppföljning av för den enskilde gynnande domar har skett. Fyra enskilda tillsynsärenden som gäller ekonomiskt bistånd har avslutats under året. Länsstyrelsen har i dessa fall inte funnit anledning att uttala kritik.

Positiva tendenser

Av länets 12 kommuner har fem fastställda rutiner för klagomålshantering. Rutiner för avvikelshantering finns i två. Det är dock inte alltid politisk nämnd har beslutat om rutinerna, något Länsstyrelsen förordar bör ske. I de flesta kommuner finns mer eller mindre tydliga ”rutiner” för klagomålshantering även om de inte är dokumenterade. Socialbidragsutvecklingen i Kalmar län visar att utbetalningarna under 2002 minskat i jämförelse med 2001. Några icke verkställda domar finns inte vad gäller ekonomiskt bistånd. Inom ramen för FoU-enheten Fokus med samtliga kommuner som deltagare pågår ett projekt ”*Unga med långvarigt ekonomiskt bistånd – en högriskgrupp?*” Syftet med projektet är att se möjligheter till att utveckla det sociala arbetet med unga i åldern 18 – 24 år. Länsstyrelsen har beviljat utvecklingsmedel till detta projekt.

Negativa tendenser och brister

Sysselsättning och möjlighet till arbete är av stor betydelse för alla människor. En god sysselsättning i form av en anställning ger trygghet på olika sätt, inte bara ekonomiskt. Arbetsmarknaden har för de flesta varit fortsatt god men neddragningar har skett. Ett exempel på neddragningar är pappersbruket i Silverdalen, Hultsfreds kommun, som före årsskiftet 2001/2002 varslade samtliga anställda om uppsägning. Pappersbruket stängde i juni. Nedläggningen berörde totalt 250 på en ort med knappt 900 invånare. En företagsnedläggning av denna storlek i relativ glesbygd kan både direkt och på sikt påverka människornas inkomster och trygghet. Socialtjänsten i Hultsfred hade dock fram till senaste årsskiftet inte märkt några direkta effekter av nedläggningen.

Även om kostnaderna för socialbidraget minskat i länet har ungdomar fortfarande svårt att komma in på arbetsmarknaden och är i många kommuner i allt för stor omfattning socialbidragsberoende.

Telefonsamtal från enskilda ger en bild av hårt klimat i vissa kommuner. Enskilda klagar på bristande bemötande.

Barn unga och familjer

Prioriteringar och insatser

Länsstyrelsen har i sin tillsyn prioriterat kommunernas insatser för våldsoffer, och då speciellt våldsutsatta kvinnor och barn i vålds- och missbruksmiljöer. Vidare har kvalitetsutvecklingen inom kommunernas IFO-verksamhet i två avseenden synats, nämligen vad gäller klagomåls- och avvikelshantering. Tillsyn har vidare skett av tio enskilda HVB-verksamheter för barn, barn/föräldrar och ungdom. Verkställigheten har synats av för den enskilde gynnande domar. Länsstyrelsen har under året fattat beslut i 17 enskilda tillsynsärenden varav sex avslutats med kritik. Länsstyrelsen har under året besvarat 396 telefonsamtal som rör barn, unga och familjer.

Positiva tendenser

Socialtjänstens insatser för kvinnor, och i viss mån deras barn har kartlagts genom enkät. Länsstyrelsen har fr.o.m. 2002 erhållit särskilda statsbidrag att fördela till insatser för barn i vålds- och missbruksmiljöer. En temadag rörande dessa barn har arrangerats av Länsstyrelsen och Länsstyrelsen har medverkat i och ekonomiskt stött flera konferenser rörande våld mot kvinnor och barn. Gruppverksamhet för barn i missbruksmiljöer förekommer i flera kommuner sedan flera år tillbaka och denna verksamhet har utvidgats och fått nya incitament under året. En mycket intressant gruppverksamhet för barn till separerade föräldrar bedrivs i Kalmar kommun.

Under år 2002 har, på initiativ av kurator på länssjukhusets akutmottagning, med stöd av Länsstyrelsen arbetats fram gruppverksamhet för misshandlade kvinnor, och i förekommande fall deras barn. Denna verksamhet, som startat 2003, sker i samverkan mellan Länssjukhuset och socialtjänsten i sex närliggande kommuner.

FoU-enheten Fokus har erhållit medel för att tillsammans med kommunerna i länet bl.a. kartlägga kontaktytor mm till kvinnojourer i projektet "*Våld inom familjen – barnets trauma*".

Den enskilda HVB-verksamheten (halva antalet institutioner) för barn/unga har granskats under året. Denna granskning har skett tillsammans med socialtjänsten i den kommun hemmet är beläget. Syftet har bl a varit att kommunerna själva ska utveckla och genomföra löpande tillsyn. En successiv förbättring av kvalitetsarbetet i HVB-verksamheterna har generellt skett under senare år.

Negativa tendenser och brister

Kommunernas stöd till kvinnojourerna är skiftande och borde, inte minst ekonomiskt, vara bättre. Kvinnojourer anlitas ofta i akuta våldssituationer. Ibland tvingas kvinnojourer arbeta med förhållanden där professionella borde gå in. Länsstyrelsen anser att alla, i varje fall yngre barn i vålds- och missbruksmiljöer borde erbjudas gruppsamtal. Denna målsättning är ännu inte uppnådd.

Fler mindre enskilda HvB saknar tydligt kvalitetsutvecklingsarbete. Vidare har inskrivningar ibland ägt rum innan socialnämnderna inkommit med sin utredning. Detta strider mot gällande författningsregler och motverkar utvecklingen mot en ”kunskapsbaserad socialtjänst”. Enskilda HvB, speciellt mindre, är sårbara då de oftast är helt beroende av förhållandena för ägarfamiljen.

Tillsyn i enskilda ärenden visar brister i handläggning och dokumentation. Vissa utredningar har tagit längre tid än fyra månader att verkställa.

Flertalet kommuner har också haft svårigheter att besätta tjänster som socialsekreterare med kompetent personal. Även vissa enskilda verksamheter har problem med rekryteringen.

Länsstyrelsen har genom kontakter med kommunerna blivit uppmärksam på att det råder brist på familjehem och platser på behandlingshem för barn och unga som av olika anledningar inte kan bo kvar i sina hem. Flera av barnen som placerats utanför hemmet tvingas till flera omplaceringar. Av forskningen på området vet vi att närmare hälften av alla familjehemsplaceringar avbryts innan det är avsett, så kallade sammanbrott.

Familjerätt och familjerådgivning

Prioriteringar och insatser

Under året har Länsstyrelsen fattat beslut i fyra enskilda tillsynsärenden som för familjerätt har avslutats med kritik i 2 fall. Därutöver tillkommer den tillsyn/rådgivning som bedrivs per telefon utan att ett formellt ärende upprättas. Antalet telefonsamtal när det gäller det familjerättsliga området uppgick till 82.

Positiva tendenser

De handläggare som arbetar med familjerätt i kommunerna har överlag god kompetens och lång erfarenhet av familjerättsligt arbete. I samtliga kommuner i Kalmar finns tillgång till familjerådgivning. De sju södra kommunerna har sedan flera år avtal med Rådgivningshuset i Kalmar AB, där två auktoriserade familjerådgivare, socionomer och legitimerade familjeterapeuter arbetar heltid inom verksamheten. De övriga kommunerna har avtal sig emellan om anställda familjerådgivare.

Negativa tendenser

När det gäller familjerättsligt arbete påtalar flera kommuner att det är en ständigt ökande arbetsbelastning av alla typer av ärenden. Antalet begärda utredningar från tingsrätter avseende vårdnad, boende och umgänge har ökat i flera kommuner i länet.

I flera av de familjerättsliga ärendena finns en svår problematik där det blivit vanligare att det samtidigt pågår två separata utredningar som avser samma barn nämligen en vårdnadsutredning enligt föräldrabalken och en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL.

Kommunerna påtalar alltjämt att gemensam vårdnad kan vara ett hinder/problem vid svåra och obearbetade konflikter, vid hot och våldssituationer och när föräldrarna brister i förmågan att ge omsorg.

Vuxna missbrukare

Prioriteringar och insatser

Länsstyrelsen har prioriterat arbetet med att på olika sätt förankra den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador. Under året har på motsvarande sätt tillkommit arbete med den nationella narkotikahandlingsplanen. I detta arbete har Länsstyrelsen samverkat med länets AN-grupp (Alkohol- och narkotikagrupp). Samråd har skett med länsstyrelserna i södra Sverige. Deltagande, medverkan och arrangemang har ägt rum vid ett stort antal utbildningar, konferenser och seminarier.

Under året avgjordes sex enskilda tillsynsärenden rörande missbrukare. Fyra avslutades med kritik i olika avseenden.

Länsstyrelsen har granskat beslut enligt LVM för 2002. Under året fastställde Länsrätten i Kalmar län 17 beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVM och i 15 fall fastställdes besluten slutligt. År 2001 var motsvarande siffror 18 resp. 13. Endast ett fåtal domar vid Länsrätten gällde överklaganden av beslut angående ansökan till behandling av missbrukare. De ändrade möjligheterna att överklaga dessa beslut har således inte fått genomslag i tillämpningen av lagstiftningen.

Verksamhetstillsyn enligt alkohollagen har skett i två kommuner.

Positiva tendenser

Nio av länets 12 kommuner har med stöd av statsbidrag till alkohol- och drogförebyggande insatser inlett ett aktivt arbete för att förebygga missbruk av alkohol och motverka användningen av narkotika. Kommunförbundet i Kalmar län har fått bidrag för en gemensam satsning för att införa metoden Visaleg.nu vid försäljning och tillsyn rörande folköl och tobak.

Kalmar län har mycket aktiva alkoholhandläggare, som bildat nätverk och som agerat för att samordning skall ske rörande skärpt tillsyn över detaljhandeln med folköl samt att tillsynen ska samordnas med tillsyn enligt tobakslagen.

I Kalmar län har ett nätverk bildats för missbruksarbetare i samverkan med Fokus. Under hösten 2002 och början av 2003 anordnade Fokus fyra föreläsningar inom missbruksområdet med tema "Människosyn i vardagsvård" med ett stort antal deltagare. Sedan flera år finns en väl fungerande samverkan mellan kommunerna i södra länet och landstinget om avgiftning i första hand för alkoholmissbrukare.

Negativa tendenser

Trenderna beträffande alkohol och droger är negativa i Kalmar län liksom i landet i övrigt. Försäljning och konsumtion av alkohol ökar, debutåldern för alkohol och andra droger är på väg neråt och tillgången på narkotika till låga priser är stor. Av allt att döma har ungdomen en mer liberal attityd till droger än tidigare. De drogrelaterade brotten ökar.

Det alkohol- och drogförebyggande arbetet har påbörjats i flera kommuner med stöd av bl.a. statsbidrag. Arbetet kan och bör emellertid utvecklas mer. Flera kommuner har prioriterat ner arbetet med fältsekreterare och fritidsgårdar för ungdom. ANT-undervisningen är ofta

uppbyggd på enstaka kampanjer och ingår sällan i en övergripande strategi för undervisning i livsstils-, samlevnads- och hälsofrågor. Den uppsökande verksamheten befinner sig på en låg nivå. Stora svårigheter finns i flera kommuner att ordna bostäder åt hemlösa.

Brister finns även gällande samverkan och vårdkedjor när missbrukare flyttar mellan olika kommuner samt för psyksikt störda missbrukare. Brister förekommer också gällande uppföljning och eftervård vid institutionsplaceringar.

OMSORG OM FUNKTIONSHINDRADE

Övergripande uppdrag enligt regleringsbrev

Målet för politikområdet handikappomsorg är:

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,
- att samhället utformas så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet,
- jämlikhet i levnadsvillkoren för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder.

Prioriteringar och insatser

Målgruppen personer med psykiska funktionshinder har prioriterats. Dels har Länsstyrelsen tillsammans med övriga länsstyrelser och Socialstyrelsen genomfört en kartläggning av kommunernas resurser mm för målgruppen, dels har implementering genomförts av verksamhet med Personliga Ombud, dels har uppföljning gjorts av tidigare tillsyn av enskild verksamhet i länet.

I övrigt har tillsyn av huvudmännens verkställighet av samtliga gynnande domar enligt LSS och SoL för personer med funktionshinder prioriterats.

Antalet enskilda tillsynsärenden som avslutades under året var 36 varav 9 ärenden avsåg gynnande domar som ej verkställdes. Länsstyrelsen har under 2002 beslutat om föreläggande utan vite i sju fall och med vite i fem fall. Samtliga dessa domar har senare verkställts. Länsstyrelsen har i 14 ärende riktat kritik mot huvudman (kommun eller enskild verksamhet).

Positiva tendenser

Vad gäller enskild verksamhet för personer med psykiska funktionshinder har Länsstyrelsens tillsyn utmynnat i att brister vad gäller målsättning och vårdinnehåll avhjälpes och att vården inriktas på att i samverkan med enskilda brukare och placerande kommuner frigöra och utveckla brukarnas egna resurser. Rutiner för att säkra kvalitén för brukarna har utvecklats och kompletterande utbildning har anordnats för personal i syfte att bättre anpassa verksamheterna till intentionerna i psykiatireformen .

Verksamhet med Personliga Ombud har enligt särskilt uppdrag från regeringen utvecklats i samtliga kommuner i länet. Arbetet med implementering, utbildning av ombud och ledningsgrupper mm har genomförts av Länsstyrelsen i samverkan med en länsarbetsgrupp där samtliga kommuner är representerade. Arbetet med Personliga Ombud har stimulerat samverkan på alla nivåer, mellan kommuner, mellan kommuner och landsting, mellan huvudmän och brukarorganisationer o.s.v. till förmån för personer med psykiska funktionshinder.

I södra länsdelen finns numera ett neuropsykiatriskt team för barn och unga under 18 år. Teamet är knutet till BUP i Kalmar. Man arbetar med utredningar, bedömningar, råd och stöd till målgruppen, föräldrar och personal i kommunala verksamheter. Verksamheten har medfört att målgruppen synliggjorts och att kunskapen om densamma ökat.

I övrigt har tillsyn av huvudmännens verkställighet av samtliga gynnande domar enligt LSS och SoL för personer med funktionshinder bidragit till att ansvariga verksamhetsnämnder fått utökade ekonomiska resurser och att 25 LSS domar verkställts i länet år 2002.

Positivt är att allt fler kommuner i Kalmar län börjat upprätta individuella planer för funktionshindrade

Negativa tendenser

Angående kommunernas resurser för psykiskt funktionshindrade finns ett fortsatt behov av komplettering av resurser i daglig verksamhet och boende. Ett större utbud av platser, flera alternativ såsom sådana speciellt riktade till ungdomar eller personer med mycket svåra funktionshinder i behov av individuella lösningar saknas. LSS-insatser för personer med psykiska funktionshinder förekommer förhållandevis sparsamt i länet.

Vid årets början fanns 18 gynnande LSS-domar, som inte var verkställda. Vid årets slut fanns fortfarande 18 gynnande icke verkställda domar, dock inte identiska med de, som redovisades vid årets början.

ÄLDREOMSORG

Övergripande uppdrag enligt regleringsbrev

Mål för äldrepolitiken:

Äldre skall kunna leva aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg.

Prioriteringar och viktiga insatser

Kontakter med brukarorganisationer, det sociala innehållet i hemtjänsten, rättssäkerhet och bemötandefrågor (Lex Sarah) är de frågor som dominerat Länsstyrelsens arbete inom äldreområdet under 2002.

Länsstyrelsen bjuder årligen in länets pensionärsorganisationer för gemensamma diskussioner om aktuella äldre frågor i länet. Dessa kontakter har fördjupats under året och Länsstyrelsen har vid sex tillfällen under året även besökt organisationerna vid möten och kurser och informerat om tillsynsmyndighetens roll och gällande lagstiftning inom äldreområdet.

Antalet domar enligt SoL som rör äldre i länet har ökat från 4 år 2001 till 19 domar 2002. Företrädesvis rör domarna ansökningar om särskilt boende som avslagits av kommunerna på grund av resursbrist. Samtliga domar med undantag av två (som inkommit i december månad 2002), har verkställts efter Länsstyrelsens skriftliga förfrågan till kommunerna. I samband med dessa förfrågningar har också Länsstyrelsen informerat företrädare/ombud om tillsynsmyndighetens roll och uppgift när förvaltningsdomstol dömt till den enskilde äldres förmån.

Länsstyrelsen har under året genomfört en mycket välbesökt konferens på temat ”Rättssäkerhet inom äldreomsorgen”. Samtliga kommuner i länet var representerade på konferensen.

Kommunernas skyldighet att planera sin verksamhet för kommande behov har aktualiserats av Länsstyrelsen vid flera tillsynsbesök i länets kommuner, inte minst med anledning av det ökande antalet domar. Länsstyrelsen har för avsikt att fortsätta detta arbete, bl.a. i ett utvidgat samarbete med Länsstyrelsens planerhet. Det är av stor vikt att socialtjänsten medverkar i den kommunala planeringen i ett tidigt skede och Länsstyrelsen ska lyfta fram denna fråga ytterligare under kommande arbetsår.

Ett gott och respektfullt bemötande av brukare och anhöriga är en viktig och grundläggande kvalitetsaspekt inom äldreomsorgen. Länsstyrelsen har under 2002 fortsatt arbetet med information till kommuner, personalgrupper och brukarorganisationer om vikten av ett strukturerat arbete med bemötandefrågor och anmälningsskyldigheten för personalen enligt 14 kap 2 § SoL (Lex Sarah).

Antalet anmälningar som inte åtgärdats inom en vecka i kommunen och därmed anmälts till Länsstyrelsen, har ökat från 4 år 2001 till 6 år 2002. Skälen till dessa dröjsmål har i regel varit att rutinerna i kommunerna kring anmälan, inte fungerat fullt ut. Samtliga kommuner som haft sådana ärenden har besökts av Länsstyrelsen och kommunerna har förändrat sina rutiner och genomfört personalutbildningar för att öka medvetenheten om Lex Sarah.

Länsstyrelsen har inom äldreområdet samverkat med Socialstyrelsens RT-enhet i Jönköping. Samverkan mellan tillsynsmyndigheterna är en viktig länk i tillsynsarbetet och för att tydliggöra för kommuner och landsting att vård och omsorg om äldre kräver samverkan för att kunna uppnå en god kvalitet.

Länsstyrelsen har under året handlagt 9 enskilda tillsynsärenden, varav 7 hade inslag av brister i bemötandet av äldre. I fyra fall avslutades dessa ärenden med kritik till kommunen.

Positiva tendenser

Rättssäkerhet och behovsbedömning i handläggning och dokumentation är en central och viktig fråga, som alltför ofta kommer i bakgrunden i verksamheten. Fokus, länets FoU-enhet, arbetar bland annat med projekt kring denna kvalitetsfråga. Vid Länsstyrelsens aktgranskning har framkommit att Kalmar kommun är ett gott exempel på hur rättssäkerheten beaktas vid ansökan, utredning och i överklagningsärenden.

Länets kommuner har också en god beredskap för sitt arbete mot övergrepp och bristande bemötande inom äldreomsorgen. Alla länets kommuner har planer för detta arbete och antalet anmälningar och frågor till Länsstyrelsen från socialtjänsten angående dessa s.k. Lex Sarah-ärenden ökar varje år.

Att leva är att vara bland människor. Det innebär att det sociala innehållet i livet är viktig - även när man blir gammal. Ett gott exempel på hur man kan skapa mötesplatser och aktiviteter av olika slag för alla åldrar, är den verksamhet som finns i Emmaboda kommun. Allaktivitetshuset Loket har verksamhet som vänder sig till både gamla och unga, där människor möts och där man själv kan ta initiativ till aktiviteter eller delta i det utbud som finns.

Negativa tendenser

Äldreomsorgen i Kalmar län präglas av en oro för hur kommunerna ska få resurserna att räckas till de äldres behov, men också av ett stort engagemang från brukarorganisationer, anhöriga och personal.

Ett problem i länet är den gränsdragningsproblematik som finns mellan Landstingets verksamhet visavi kommunerna i länet. Sjukvårdens kortade vårdtider inom slutenvården medför att äldre personer återkommer till sin bostad eller det särskilda boendet allt tidigare efter sjukhusvistelsen, och har därmed behov av omfattande sjukvårdande insatser i sin bostad.

I länet pågår även en diskussion om gränsen mellan egenvård och sjukvård, när och om socialtjänsten ska träda in och bistå den äldre med egenvårdsinsatser som man själv inte klarar av eller om landstingets sjukvårdspersonal ska göra detta.

Det finns en risk att kommunernas äldreomsorg blir alltmer inriktad på sjukvård och att de sociala behoven och insatserna hamnar alltmer i bakgrunden. Den här utvecklingen, som blir allt tydligare, är djupt oroande enligt Länsstyrelsens mening.

Under året har Länsstyrelsen i Kalmar tillsammans med ett 10-tal andra länsstyrelser i landet, deltagit i projektet ”Det sociala innehållet i hemtjänsten”, vilket kan vara ett sätt att lyfta fram och diskutera vikten av att dessa frågeställningar.

Av undersökningen framgår att alla – chefer, biståndshandläggare, hemtjänstpersonal och pensionärer – anser att det sociala innehållet i livet är mycket viktigt för att må bra och kunna ha en skälig levnadsnivå. Men, det visar sig också att de sociala insatserna, t.ex. promenader, sitta ned och prata, titta på kort, besöka bibliotek, föreningar eller kyrkan, är de insatser hemtjänsten alltför ofta måste prioritera bort på grund av bristande personalresurser. Pensionärerna söker heller inte dessa insatser i särskilt stor utsträckning. Man upplever att man inte orkar, inte vill besvära och ställa krav och man vill heller inte belasta den redan tidigare stressade personalen ytterligare. Det är istället grannar och släkt som är de som ger hjälp och stöd till de sociala aktiviteter man vill delta i men inte längre klarar själv.